

UNIVERSITY
OF TAMPERE

This document has been downloaded from
TamPub – The Institutional Repository of University of Tampere

 Publisher's version

The permanent address of the publication is
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201311201617>

Author(s): Aaltonen, Rainer
Title: Käsitteet liikkeessä
Main work: Edistävä ja viihdyttävä aikuiskasvatus : Aulis Alanen
aikuisopetuksen laatua etsimässä
Editor(s): Tuomisto, Jukka; Salo, Petri
Year: 2006
Pages: 33-44
ISBN: 951-44-6838-4
Publisher: Tampere University Press
Discipline: Educational sciences
Item Type: Article in Compiled Work
Language: fi
URN: URN:NBN:fi:uta-201311201617

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

Käsitteet liikkeessä

Rainer Aaltonen

1. Johdanto

Käsitteilläkin on kohtalonsa: ne syntyvät, kehittyvät, elävät ja kuolevat. Käsitteet heijastavat ja kuvaavat aikaansa. Samalla ne myös rakentavat ja muokkaavat sitä. Omaa aikaamme kuvaamaan soveltuvat käsitteet ovat toisia kuin ne, joilla pyrimme kuvaamaan jo mennyttä. Suomalaisen kulttuurin ja koulutuksen kentässä tapahtuneita muutoksia voisi hahmotella vaikkapa seuraavilla ilmiö/toimijapareilla, jotka ilmentävät mennyttä ja olevaa:

Fennomania/ Yrjö-Sakari Yrjö-Koskinen – Euromania/Olli-Pekka Heinonen

Laihian Nuorisoyhtiö/Santeri Alkio – Trainers' House/Jari Sarasvuo

Kangasalan käsityökoulu/Sofia Hagman – MoonTV:n panokoulu/Rakel Liekki

Kasvamaan saattaminen/Juho Hollo – Oppimisen johtaminen/Annikki Järvinen

Muutoksen voisi kiteyttää toteamalla, että runsaan sadan vuoden aikajännteellä populaarikulttuurin ja talouden kieli ja logiikka ovat syrjäyttäneet (kansallisen)kulttuurin ja sivistyksen arvot ja puhuvat. Peter Jarvisin tavoin (1989) voidaan todeta, että omistamisen ja sivistymisen kielipelit ovat eriytyneet ajassamme – käsitteet ovat liikkuneet. Tässä artikkelissa rajaudutaan aikuiskasvatukseen. Tarkastelun kohteena on professori Aulis Alasen panos suomalaisen aikuiskasvatuksen peruskäsitteiden muotoilussa ja juurruttamisessa akateemisen opetuksen sekä koulutuspolitiikan ja käytännön työn alueilla.

2. Kirjavat käsitteet

Aulis Alanen (1992, 10–15) esitti ”Sinisessä kirjassaan”, eli teoksessa *Suomen aikuiskasvatuksen organisaatiomuodot* osuvan ja usein siteeratun ryhmittelyn suomalaisen aikuiskoulutuspolitiikan kehitysvaiheista. Hän ryhmitteli kehitysvaiheet myötäilevän sivistyspolitiikan kauteen (1920–1960), suunnittelukeskeisen politiikan kauteen (1970–1985) sekä markkinaperustaisen politiikan kauteen (vuodesta 1987 eteenpäin). Aikuiskoulutusta kuvaava yleiskäsite on niin ikään matkan varrella muuttunut monesti, kuten seuraavasta asetelmasta ilmenee:

Myötäilevä sivistyspolitiikka: vapaa kansanvalistustyö, vapaa kansansivistystyö, aikuiskasvatus

Suunnittelukeskeinen aikuiskoulutuspolitiikka: aikuiskoulutus, elinikäinen kasvatus, jatkuva kasvatus, jatkuva koulutus, jaksottaikoulutus

Markkinaperustainen aikuiskoulutuspolitiikka: elinikäinen oppiminen, arkipäivän oppiminen, elämänlaajuinen oppiminen

Käsitteistö kertoo jotakin niistä painotuksista, joita toiminnalle on pidetty ominaisena kuluneina vuosikymmeninä (ks. käsitehistoriasta meillä ja muualla Tuomisto 1991; Stubblefield & Rachal 1992). Ensimmäisen kerran eräänlaisen virallisen määritelmän tämä toiminta sai, kun tri Zachris Castrén valtioneuvostolle laatimassaan yhden miehen komiteanmietinnössä *Valtio ja vapaa kansansivistystyö* vuonna 1929 määritteli vapaan kansansivistystyön käsitteen seuraavasti:

Vapaaksi kansansivistystyöksi sanotaan kaikkea sitä moninaista tointa, jonka tarkoituksena on saada hereille ja edistää aikuisten vapaita itsekasvatuspyrkimyksiä s.o. heidän pyrkimyksiänsä sekä tietojensa syventämiseen ja laajentamiseen että tunne-elämänsä ja käytöstapansa jalostamiseen, jotta he täydellisemmin kehittyisivät sivistyneiksi ihmisiksi ja vastuukykyisiksi yhteiskunnan jäseniksi niissä elämäntilanteissa ja elämäntehtävissä, jotka he tuntevat omikseen. (Castrén 1929/1991, 141)

Määritelmässään Castrén täydentää aikaisempaan kansanvalistustyön käsitteeseen tavallisesti liitettyä tiedon jakamisen korostusta tunne-elämän ja käytök-

sen jalostamispyrkimyksillä. Määritelmän loppuosa heijastellee vielä vanhan sääty-yhteiskunnan arvoja, jossa koulutusta ei nähty samassa määrin kuin myöhemmin sosiaalisen nousun tai ammatillisen urakehityksen välineenä. Kullekin yhteiskuntakerrostumalle oli tarkoitettu tietty koulutus, rahvaalle omansa ja yläkerroksille omansa (vrt. Koski & Nummenmaa 1995).

Castrénin määritelmä sijoittuu aikaan, jolloin valtiovalta myötäilee mutta ei juurikaan määräile, mitä sivistystyön alueella puuhataan. Alasen panos sijoittuu erityisesti suunnittelukeskeisen aikuiskoulutuspolitiikan kaudelle. Seuraavassa tarkastelun painopiste kohdistuu juuri tähän kauteen.

3. Aikuiskoulutuskomitea

Valtioneuvosto asetti tammikuussa 1971 Aikuiskoulutuskomitean. Tämän 19-jäsenisen komitean puheenjohtajaksi kutsuttiin E-Instituutin rehtori, yhteiskuntatieteiden kandidaatti Veli Lehtinen ja pääsihteeriksi vt. professori, yhteiskuntatieteiden tohtori Aulis Alanen. Komitean tehtäväksi määrättiin ensinnäkin ”määrittellä aikuiskoulutuksen käsite ja sen tehtävät koulutuspolitiikan tavoitteita toteuttavana toimintana sekä tehdä suunnitelma tutkimuksesta, jolla voidaan selvittää, missä määrin nykyinen järjestelmä toteuttaa edellä mainittuja tavoitteita” sekä ”laatia ehdotus aikuiskoulutusjärjestelmän kokonaisvaltaiseksi kehittämiseksi sekä tämän kehittämisen vaatimaksi kustannustenjaoksi” (Komiteanmietintö 1971, esipuhe). Komitean tehtävä oli kaksivaiheinen siten, että käsittemäärittely piti suorittaa ensiksi ja kehittämisehdotukset myöhemmin. Ensimmäinen osamietintö ilmestyi jo saman vuoden marraskuun lopussa. Siinä komitea määritteli neljäkymmentä vuotta edellisen virallisen käsittemäärittelyn jälkeen aikuiskasvatuksen peruskäsitteen seuraavasti:

Aikuiskasvatus on ohjattujen oppimistilaisuuksien järjestämistä aikuisille, jotka aikaisemmin päättäneen tai keskeytyneen koulujärjestelmässä saadun koulutuksen jälkeen tavallisesti toimivat tai ovat toimineet työelämässä.

Määritelmän muotoilussa kuten koko mietinnössä on nähtävissä Alasen kynänjälki. Kokonaisuutena komiteanmietintö oli kuitenkin komitean kollektiivisen työn tulosta. Kun 1960-luvun jälkimmäisellä puoliskolla koulutusta koskeva poliittinen keskustelu oli vilkastunut erityisesti peruskoulu-uudistuksen johdosta, halusivat varsinkin nuoremmat toimijat nostaa esiin myös aikuisten opiskeluun liittyvät kysymykset ja ongelmat. Keskustelu- ja vaikuttamisfoorumiksi oli perustettu vuonna 1969 *Aikuiskoulutuspoliittinen yhdistys* (ks. Haapio & Toiviainen 1972, 8–10). Yhdistys lienee osaltaan vaikuttanut myös puhettavan muutokseen. Aikuiskoulutus-käsite alkoi esiintyä entistä useammin koulutuspoliittisessa kielenkäytössä. Esimerkiksi opetusministeriössä komitean asettamista valmistellut työryhmä oli päättänyt käyttämään aikuisten opintoja organisoivasta järjestelmästä nimitystä aikuiskoulutusjärjestelmä. (Ks. Toiviainen 1984.) Myös Koulutusrakennekomitea (Komiteanmietintö 1969, 130) oli käyttänyt aikuiskoulutus-käsitettä. Tähän koulutuspoliittiseen keskusteluun viitaten komitea määritteli vielä erikseen käsitteen aikuiskoulutus:

Aikuiskoulutus on koulutuskintojen suorittamiseen tai ammatti-, luottamus- ja muissa tehtävissä tarvittavien täsmällisiä suoritusvaatimuksia vastaavien tietojen ja taitojen hankkimiseen tähtäävää aikuiskasvatusta.

Näin määritellen aikuiskoulutus voitiin ymmärtää aikuiskasvatuksen alakäsitteeksi. Tähän tulkintaan komitea ei kuitenkaan halunnut sitoutua. Käsitteitä aikuiskasvatus ja aikuiskoulutus voitaisiin komitean mielestä käyttää rinnakkain samasta toimintakokonaisuudesta, tarkastelukulma määrittäisi käsitteen valinnan. Aikuiskoulutuksesta puhuttaisiin silloin kun tarkastelukulma on koulutus- tai yhteiskuntapoliittinen ja aikuiskasvatuksesta silloin kun kysymys olisi pedagogisesta näkökulmasta. Komitean mielestä näin tarkkoja erotteluja vaativa puhetapa oli yleisemmän kansalaiskeskustelun kannalta sekaannusta aiheuttava. Se toivoi, että käsitteiden käytöstä syntyisi laajempi keskustelu. Professori Urpo Harva otti asiaan kantaa (1973) ja kannatti aikuiskasvatusta yleiskäsitteeksi. Mutta mitään laajempaa keskustelua asiasta ei kuitenkaan syntynyt.

Alanen julkaisi *Kasvatus*-lehdessä (1973) artikkelin nimellä *Aikuiskasvatuksen käsite*, jossa hän syvensi jo komiteanmietinnössä esiin nostettuja näkökoh-

tia. Muun muassa aikuisopiskelun määrällinen lisääntyminen ja institutionaalisoituminen, toiminnan laajentuminen ammatillisen koulutuksen suuntaan ja pyrkimys integroida aikuiskasvatus muun koulutusjärjestelmän osaksi korostivat aikuiskasvatuksen käsitteen laajentumisen ja täsmentymisen tarvetta. Nämä painotukset tulivat esiin komitean loppumietinnön johdannossa (Komiteanmietintö 1975, 11). Komitea totesi, että:

Aikuiskoulutus on ohjattujen oppimistilaisuuksien järjestämistä aikuisille, jotka aikaisemmin päätyneen tai keskeytyneen koulujärjestelmässä saadun *pohjakoulutuksen* jälkeen tavallisesti toimivat tai ovat toimineet työelämässä. (kurs. R.A.)

Nyt yleiskäsitteeksi oli tullut aikuiskoulutus ja koulujärjestelmässä saatu koulutus täsmentynyt pohjakoulutukseksi, muutoin määritelmä oli pysynyt ennallaan. Pientä tarkistusta oli tehty myös määritelmään sisältyvien tunnuspiirteiden osalta. Näiden tunnuspiirteiden mukaan aikuiskoulutus kohdistuu ensinnäkin työelämässä ja muissa aikuisen sosiaalisissa rooleissa toimiviin aikuisiin. Aikuiskoulutus sijoittuu normaalimuotoisen pohjakoulutuksen jälkeen ja se ohjaa ja organisoii järjestelmällisesti etenevää oppimista. Mietinnössä korostettiin myös aikuiskoulutusta yhteiskunnan koulutusjärjestelmän sekä jatkuvan koulutuksen ja elinikäisen kasvatuksen osana. Komitea oli tietävästi keskustellut runsaasti käsitteistä 'aikuiskasvatus' ja 'aikuiskoulutus', työvaliokunnassa siitä jopa äänestettiin (Alanen 1981a, 12–13), mutta nyt aikuiskoulutus vakiinnutettiin mietinnössä yleiskäsitteeksi. Alanen piti aikuiskasvatusta parempana yleiskäsitteenä ja käytti sitä johdonmukaisesti esimerkiksi opetustyössään. Sen sijaan hallinnossa toimivat omaksuivat aikuiskoulutus-käsitteen puhetapaansa. Esimerkiksi Kouluhallituksen vapaan sivistystyön osastopäällikkö Kosti Huuhka ja ylitarkastaja Mauri E. Virtanen käyttivät aina tätä termiä.

Käsitelmärittelyihin otti tuoreeltaan kantaa Tapio Vaherva yhdessä Jorma Ekolan kanssa kirjoittamassa *Aikuisopetusopas*-teoksessa (1976). Referoituaan kirjansa aluksi mietintöä Vaherva kommentoi ja kritisoi erityisesti käsitystä, jonka mukaisesti korkeakoulupedagogiikka suljettiin aikuiskasvatuksen ulkopuolelle. Hänen mukaansa aikuiskasvatus nähtiin liiaksi koulujärjestelmästä erillisenä. Järjestelmällisen oppimisen liiallinen korostaminen saattoi hänen mukaansa johtaa vääriin tulkintoihin, etenkin kun sitä tarkasteltiin elinikäisen

kasvatuksen näkökulmasta. Vaherva oli valmis antamaan 'aikuiskasvatukselle' yleiskäsitteen roolin. Hän määritteli sen laajassa mielessä aikuisiin vaikuttamaan pyrkiväksi tavoitteelliseksi toiminnaksi. Muuta keskustelua tai kommentointia käsitteistä ei heti loppumietinnön ilmestyttyä esiintynyt. Keskustelu virisi vasta muutaman vuoden kuluttua kun Tuomisto julkaisi *Opistolehdessä* (1980) kirjoituksen, jossa vaadittiin peruskäsitteen uudelleenarviointia. Tämä johti kirpakan debatin syntymiseen Arvo Iksen (1980; 1981) ja Alasen (1981a; 1981b; 1981c) välille. Ikonen oli sitä mieltä, että vapaa sivistystyö ei komitean määrittelemässä mielessä sisältynyt aikuiskoulutukseen. Tämän tulkinnan Alanen kiisti ärhäkästi ja laajasti perustellen.

Aikuiskoulutuskomitean loppumietintö lähetettiin laajalle lausuntokierrokselle alan eri sidosryhmille. Lausuntojen (52 kpl) käsittelyn jälkeen valtioneuvosto teki opetusministeriön esityksestä päätöksen aikuiskoulutuksen suunnittelu- ja kehittämisperiaatteista. Kesäkuun 7. päivänä 1978 päivätyssä ”periaatepäätöksessä” kirjataan, mietinnön mukaisesti, jatkuvan koulutuksen periaate ensimmäisen kerran virallisesti suomalaisen koulutussuunnittelun lähtökohdaksi.

4. Elinikäinen kasvatusta, jatkuva koulutus

Myös elinikäisen kasvatuksen ja jatkuvan koulutuksen käsitteitä Alanen oli juurruttamassa suomalaiseen koulutuskeskusteluun. Tämä tapahtui erityisesti *Elinikäinen kasvatusta* -teoksessa, jonka Alanen toimitti yhdessä Juha Sihvosen kanssa vuonna 1981. Siihen Alanen kirjoitti perusteellisen erittelyn ja vertailun 'elinikäisen kasvatuksen' (Unesco), 'jatkuvan' koulutuksen (Euroopan neuvosto) ja 'jaksoittaiskoulutuksen' (OECD) käsitteistä. Nämä muotoilut ja tulkinnat ovat selvästi nähtävissä esimerkiksi Jatkuvan koulutuksen toimikunnan mietinnössä (Komiteanmietintö 1983). Edellä mainittuja käsitteitä tarkasteltiin myös Suomen Akatemian raportissa *Jatkuva koulutus tutkimuskohteena*, Tapio Vahervan ja Tiina Rengon raportissa (1989) sekä Eero Pantzarin (1991) tutkimuksessa *Jatkuvaa koulutusta tunnistamassa*. Jatkuvaa koulutusta tarjoihtiin

useasti myös ratkaisuksi niin kutsuttuun rakennemuutokseen 1980-luvun lop-pupuolella. Suomalaisen koulutuksen historiassa ainutlaatuinen tapaus oli kun hallitus antoi 22.5.1990 – ensimmäisen kerran – koulutuspoliittisen selonteon eduskunnalle. Siinä linjattiin koulutuspolitiikan tulevat suuntaviivat koko kou-lutusjärjestelmän osalta, ja todettiin heti aluksi (Suomen koulutusjärjestelmä ... 1990):

Koulutuspolitiikan yleisenä tavoitteena 1990-luvulla on koulutustason nostaminen, koulutuksen laadun parantaminen, koulutusjärjestelmän toiminnan tehostaminen ja uusi koulutusajattelu: *jatkuvan koulutuksen* periaatteen omaksuminen. (kurs. R.A.)

5. Johdatus aikuiskasvatukseen

Seuraavan kerran Aulis Alanen palasi aikuiskasvatuksen peruskäsitteeseen ”Punaisessa kirjassaan”, oppikirjassa *Johdatus aikuiskasvatukseen* (1985a). Kun aikaa oli kulunut jo kymmenen vuotta ei Alanen ollut enää tyytyväinen komi-tean mietinnössä esitettyyn aikuiskasvatuksen määritelmään, vaan esitti uuden version:

Aikuiskasvatus on organisoitua kasvatustoimintaa, jonka avulla aikuiset voivat normaalimuotoisen kouluopetuksen ulkopuolella toteuttaa tavoitteisesti etenevää oppimista päämääränä sosiaalisten tehtäviensä hallinta ja persoonallisen kehitty-misensä jatkuminen. (mt. 15)

Verrattuna komitean määrittelyyn, jossa painottuvat toiminnan kohde (työssä käyvä aikuinen) ja luonne (opintojen organisoiminen) ilman sisällöllisiä tavoit-teita, Alasen uudessa määritelmässä korostui kasvatus ja sen päämääränä laa-jemmin sosiaalisten tehtävien hallinta ja persoonallisen kehittymisen jatkumi-nen. Muutosta voisi tulkita paluuksi Castrénin ja Harvan näkemyksiin. Vuotta myöhemmin ilmestyneessä ”Vihreässä kirjassa” tutkielmassa *Sivistysjärjestöjen tehtäväkuvan muuttuminen* Alanen (1986, 54–62) eritteli vapaan sivistystyön perinteistä tehtäväkäsitystä. Keskeisiksi tehtäviksi hän määritteli kokonaisper-

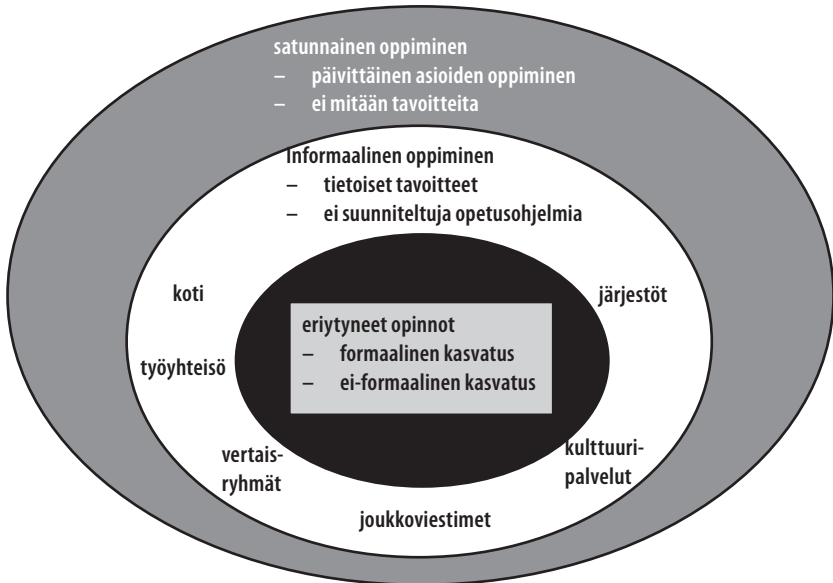
soonallisuuden kehittämisen, omaehtoisuuden, opinnollisuuden, harrastusten ja yhteiskunnallisten opintojen sekä itsesäätelyn vapauden.

Alanen tarkasteli aikuiskasvatuksen käsitettä varsin yksityiskohtaisesti kirjassaan *Johdatus aikuiskasvatukseen*. Hän kiinnitti erityistä huomiota tunnuspiirteisiin, joita saatettiin käyttää kriteereinä arvioitaessa onko jokin toiminta aikuiskasvatusta. Ensimmäinen tunnuspiirre oli oppijain aikuisuus, joka määräytyy kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti elämänkaaren perspektiivistä. Aikuiskasvatuksen toinen tunnuspiirre oli oppimisen tavoitteisuus organisoituna kasvatuksellisenä vuorovaikutuksena. Kolmanneksi aikuiskasvatusta oli tarkasteltava kasvattavana intentionaalisenä toimintana. Neljänneksi aikuiskasvatus oli ymmärrettävä koulujärjestelmän ulkopuolisena, mutta lisäantäytvästi näitä rajoja läpäisevänä toimintana. Kriteerit ovat paljolti samat kuin norjalaisen Nordhaugin (1986) määrittelyssä vuodelta 1986, jossa hän korostaa, että yleisessä aikuiskasvatuksen määritelmässä on oltava mukana ainakin iän tai elämänkaaren näkökulma, opintojen ajallinen ja institutionaalinen rajausta sekä mahdollisuus täsmentää määritelmää tarpeellisilla lisäyksillä. Kirjassaan *Johdatus aikuiskasvatukseen* Alanen ottaa käyttöön uuden käsiteparin: eriytynyt ja eriytymätön aikuiskasvatus:

”Eriytynyt aikuiskasvatus on eriytynein kasvatustavoittein ja opinto-ohjelmin organisoitua toimintaa aikuisten suunnitelmallisesti etenevän oppimisen edistämiseksi.”

”Eriytymätön aikuiskasvatus on aikuisiin suuntautuvaa tarkoituksellisesti kasvattavaa vaikuttamista, joka ei ole eriytynyt suunnitelmallisesti harjoitettavaksi opintojen organisoimiseksi”. (Alanen 1985a, 23)

Eriytynyt aikuiskasvatus on paljolti yhtenevä nykyisin elinikäisen oppimisen käsitteistöön vakiintuneen formaalin ja nonformaalin kasvatuksen käsitteiden kanssa. Eriytymätön aikuiskasvatus puolestaan viittaa informaaliin oppimiseen. Alanen piti informaalin oppimisen käsitealaa laajempaan kuin eriytymätöntä aikuiskasvatusta (ks. Alanen 1985b ja Harva 1985). Tähän suuntaan Alanen oli kehittelemässä aikuiskasvatuksen käsitettä kun hän julkaisemattomassa opetusmonisteessa vuodelta 1991 tarkasteli oppimista kolmen kehän avulla. Sen ytimessä ovat eriytyneet opinnot eli formaali ja nonformaali kasvatus, toisella

KUVIO 1. Kolme oppimisen kehää

kehällä informaali oppiminen, ja ulommaisella, laajimmalla kehällä satunnainen oppiminen.

Vertikaalisen eli ajallisen ulottuvuuden lisäksi aikuiskasvatuksen määreiksi tulee horisontaalinen eli eri oppimisen muodot huomioiva dimensio. Tämän päivän termein, painotus on elämänlaajuisessa oppimisessa. Kaksi ulointa kehää edustaa määrällisesti laajinta osaa aikuisen oppimiskokemuksista, mutta sisin osa on laadullisesti kuitenkin ratkaisevin. Sen piirissä muodostuvat ne yleiset tietorakenteet ja orientoitumismallit, jotka säätelevät myös uloimmilla kehillä tapahtuvaa oppimista. Alanen oli hyvin perillä tapahtumassa olevista painopisteiden muutoksista: oppijain autonomian ja itseohjautuvuuden lisääntymisestä, uusien oppimisympäristöjen esiinnoususta, työelämässä tapahtuvan oppimisen lisääntymisestä; sekä näitä vastaavien uusien oppimisteoreettisten käsitysten synnystä. Näiden muutosten tuli hänen mukaansa näkyä myös aikuiskasvatuksen yleiskäsitteessä.

6. Tulevaisuuden näkymiä

Millainen olisi tämän päivän määritelmä aikuiskasvatuksen yleiskäsitteeksi? Tarvitaanko sitä tai kannattaako sitä enää edes tavoitella? Aikuiskasvatuksen alueella on niin erilaisista lähtökohdista motivoitunutta, monimuotoista ja moniarvoista toimintaa, että aikuiskasvatusta on miltei mahdotonta ryhmitellä yhden yleisen käsitteen piiriin kuuluvaksi: Feng Shui- ja Reikikursseista Power Point -ohjelmistojen käyttöön, enkelienergia- ja itsehoitokursseista globalisaation hallintaan, maksaville asiakkaille kaikkea kaikesta. ”Sosiaalisten tehtävien hallinta ja persoonallisen kehittymisen jatkuminen” voi nykyisin saada ainek-sensa melkein mistä tahansa. Kun yhteiskuntatiede syntyi 1800-luvulla, sen tehtävänä oli kehittää ja perustella tieteellisesti modernin aikakauden edellyttämä käsitteistö ja yhteiskuntateoria. Tänäpäin nyky sosiologia on luopunut klassisista kysymyksistä ja askartelelee niin kutsuttujen aikalaisdiagnoosien parissa. Sama suuntaus on nähtävissä aikuiskasvatuksessakin. Postmodernismin hengessä monet kirjoittajat ovat esittäneet, että yhtenäinen aikuiskasvatukseen siinä merkityksessä kuin se aikaisemmin on voitu mieltää kansallisen tai hyvinvointivaltion synnyttämisen prosessissa, ei ole enää mahdollista. ”Suuret kertomukset” ovat kuolleet tai menettäneet uskottavuutensa ja valtioidenkin kanssa on vähän niin ja näin. Tulevaisuus on avoin kaikkine uhkineen mutta myös mahdollisuuksineen (ks. Suoranta 1999; Edwards & Usher 2001).

Kirjallisuus

- Alanen, A. 1973. Aikuiskasvatuksen käsite. *Kasvatus* no. 3, 135–140.
 Alanen, A. 1981a. Aikuiskasvatuksen termeistä ja käsitteistä. *Opistolehti* no. 1, 12–13.
 Alanen, A. 1981b. Kieli mielen johdattaa. *Opistolehti* no. 5, 153–155.
 Alanen, A. 1981c. Näinkö siinä kävikin? *Opistolehti* 8, 231.
 Alanen, A. 1985a. Johdatus aikuiskasvatukseen. Helsinki: Yleisradio Opetusohjelmat.
 Alanen, A. 1985b. Vapaa käytäntö ja arvovapaa tutkimus. *Aikuiskasvatus* 5 (3), 126–130.

- Alanen, A. 1986. Sivistysjärjestöjen tehtäväkuvan muuttuminen. Tampereen yliopisto. Aikuis- ja nuorisokasvatuksen laitoksen julkaisuja 23. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Alanen, A. 1992. Suomen aikuiskasvatuksen organisaatiomuodot. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Opetusmonisteet B 7. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Alanen, A. & Sihvonen, J. (toim.) 1981. Elinikäinen kasvatusta. Porvoo: Gaudeamus.
- Castrén, Z. 1929/1991. Valtio ja vapaa kansansivistystyö. Teoksessa R. Aaltonen & J. Tuomisto (toim.) Valistus, sivistys, kasvatusta. Kansanvalistuksesta aikuiskasvatukseen. Vapaan sivistystyön 32. vuosikirja. Jyväskylä: Kirjastopalvelu, 141–158.
- Edwards, R. & Usher, R. 2001. Lifelong Learning: A Postmodern Condition of Education? *Adult Education Quarterly* 51 (4), 273–287.
- Ekola, J. & Vaherva, T. 1976. Aikuisopetusopas. Helsinki: Tammi.
- Haapio, M. & Toiviainen, T. (toim.) 1972. Unohdetut aikuisopiskelijat. Tapiola: Weilin+Göös.
- Harva, U. 1973. Aikuiskasvatusta vai aikuiskoulutusta? *Opistolehti* 50 (4), 104–106.
- Harva, U. 1985. Aikuiskasvatusta käytäntö ja teoria. *Aikuiskasvatusta* 5 (3), 121–125.
- Ikonen, A. 1980. Aikuiskoulutusta ja vapaa sivistystyö. *Opistolehti* no. 7, 202–203.
- Ikonen, A. 1981. Vielä yksi automaattireaktio. *Opistolehti* no. 7, 202–203.
- Jarvis, P. 1989. Oleminen ja oppiminen. *Aikuiskasvatusta* 3/1989, 92–96.
- Komiteanmietintö 1969: A 13. Koulutusrakennekomitean mietintö. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Komiteanmietintö 1971: A 29. Aikuiskoulutuskomitean I osamietintö. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Komiteanmietintö 1975: A 28. Aikuiskoulutuskomitean II osamietintö. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Komiteanmietintö 1983: 62. Jatkuvan koulutusta toimikunnan mietintö. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Koski, L. & Nummenmaa, A-R. 1995. Kilpailu kouludiskurssissa. *Kasvatusta* 26 (4), 340–349.
- Nordhaug, O. 1986. The Concept of Adult Education. *Scandinavian Journal of Educational Research* 30 (4), 153–165.
- Pantzar, E. 1991. Jatkovaa koulutusta tunnistamassa. Aikuis- ja nuorisokasvatusta laitoksen julkaisuja 28. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Stubblefield, H.W. & Rachal, J.R. 1992. On the Origins of the Term and Meanings of “Adult Education” in the United States. *Adult Education Quarterly* 42 (2), 106–116.
- Suomen koulutusjärjestelmä, koulutusta taso ja kehittämislinjat. Hallitusta koulutuspoliittinen selviteko eduskunnalle 22.5.1990. Helsinki.
- Suoranta, J. 1999. Sivistyksellisen aikuiskasvatusta mahdollisuudet eilen, tänään ja huomenna. Teoksessa P. Sallila & S. Niemelä (toim.) Sivistystyö osaamisyyhteiskunnassa. Aikuiskasvatusta 40. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatusta Tutkimusseura, 207–226.

- Toiviainen, T. 1984. Kansansivistystyöstä aikuiskoulutukseen. Teoksessa E. Karjalainen & T. Toiviainen. Suomen vapaan kansansivistystyön vaiheet. Tapiola: Weilin+Göös, 253–285.
- Tuomisto, J. 1980. Aikuiskasvatus vai aikuiskoulutus? Peruskäsite on arvioitava uudelleen. *Opistolehti* 57 (4), 118–122.
- Tuomisto, J. 1991. Aikuiskasvatuksen peruskäsitteen historiallinen kehitys. Teoksessa R. Aaltonen & J. Tuomisto (toim.) *Valistus, sivistys, kasvatus. Kansanvalistuksesta aikuiskasvatukseen. Vapaan sivistystyön 32. vuosikirja*. Jyväskylä: Kirjastopalvelu, 30–69.
- Vaherva, T. & Renko, T. 1989. Jatkuva koulutus tutkimuskohteena. Ilmiön käsiteanalyttistä ja tutkimuspoliittista tarkastelua. Suomen Akatemian julkaisuja no. 3. Helsinki: Valtion painatuskeskus.